

Nr 159.

Av herr **Ström, Fredrik**, om *anslag till en hjälp- och lånekassa för svensk-amerikanare, som återvänt till Sverige.*

Svensk-amerikanarnas förening och dess centralråd samt de därmed samverkande svensk-amerikanska klubben i Stockholm och svensk-amerikanska föreningen i Örebro utgöra f. n. de enda sammanslutningar i Sverige, som representera emigrationen. I betraktande av att utvandringen från Sverige till Amerika pågått i mer än hundra år — under vilken tid även en ansenlig återinvandring ägt rum — företräda dessa föreningar stolta traditioner. Mer än en och en halv miljon av våra dugligaste och livskraftigaste söner och döttrar ha i Amerika byggt sina hem, röjt mark, tjänat sitt nya fosterland och hedrat det gamla, kort sagt gjort en insats, vars verkliga värde man i Sverige alltför sällan drager sig till minnes.

Enligt den bortgångne professorn i kyrkohistoria och teologisk dogmatik vid Uppsala universitet Emanuel Linderholm, som ägnat den svenska emigrationen till Amerika ett ingående studium, utvandrade under 1800-talet hundratusentals svenskar till Nordamerika för att där i ett för dem alldeles okänt land söka sin utkomst. Detta det största företaget i vårt lands historia rönne emellertid av den svenska statsmakten ingen förståelse. Utan ledning eller bistånd, endast hänvisade till sina egna resurser, prisgavs emigranterna åt faror och strapatser, vars övervinnande krävde ett stort mått av initiativkraft, mod och duglighet. Bortsett från den av enskilda svenska präster grundade svenska augustanasynoden, som utövat en osjälvisk och gagnande verksamhet, gjordes ej heller från officiellt statskyrkligt håll något för att stödja och underlätta emigranternas liv i det nya landet.

Icke desto mindre är det svensk-amerikanerna mer än andra utlands-svenskar — vilka senare, som också utfört ett gagnande arbete, böra räknas till en annan kategori av utvandrare — som i första hand bidragit till att göra Sveriges namn känt och aktat, ej blott i Amerika utan överallt där amerikansk företagsamhet anlitat svensk arbetskraft. För att ge ett begrepp om storleksordningen av det arbete, som av svenskar utförts i Amerika, behöver man endast nämna, att den av dem uppodlade marken är större än Sveriges totala åkerbruksareal, vidare att det belopp, som under tiden 1885—1937 i form av rena gåvor avsändes till Sverige, årligen översteg 20 miljoner kronor, d. v. s. sammanlagt cirka 1 200 000 000 kronor, en summa större än anläggningskostnaderna för hela det svenska statsbanenätet. Detta regelbundna penningtillflödes betydelse för vårt lands handelsbalans är lätt att inse.

Sedan till följd av depressionen i slutet på 1920-talet och därmed sammanhängande arbetsbrist i Amerika tiotusentals svenskar nödgats återvända till Sverige, utgöra de nu den överväldigande majoriteten av utlandssvenskar i hemlandet. Lika litet som emellertid statsmakterna på 1800-talet intresserade sig för emigranterna, lika litet ha de nu mera väsentligt intresserat sig för de återvända, ofta fullständigt utblottade landsmännen, vilka i många fall, ehuru i besittning av en kvalificerad utbildning och mångårig erfarenhet från sitt arbetsområde, tvingats söka sin utkomst exempelvis som innehavare av en tobaksaffär, ett kafé eller kanske en tidningskiosk. Detta är ett missförhållande, vars snara tillrättaläggande borde vara icke endast en självklar nationell tacksamhetsgärd mot den folkgrupp, som i utlandet gjort Sverige större och ovärderligare tjänster än någon annan grupp, utan även ett nationellt intresse av första ordningen.

Medan de från Sverige utsända stipendiaterna med rätta vid hemkomsten beretts tillfällen att i vetenskapligt arbete eller i det praktiska förvärvslivet omsätta sitt vetande, har man glömt den fond av kunnighet, mångårig praktisk erfarenhet, initiativkraft och arbetsförmåga, som svensk-amerikanerna representera, varför den fått ligga obrukad. Visserligen har man i Sverige gjort insamlingar för nödlidande utlandssvenskar, och det skall ingalunda bestridas, att därvid influerna medel varit till gagn. Men det är å andra sidan uppenbart, att vad utlandssvenskarnas överväldigande majoritet, svensk-amerikanerna, angår, böra deras problem lösas fristående för sig. Övriga utlandssvenskars problem äro även i hög grad behjärtansvärda, men kunna icke lösas efter samma riktlinjer som de frivilligt hemkomma svensk-amerikanernas, vilka återvänt icke av tvångsförhållanden i det nya hemlandet, utan för att låta det gamla fosterlandet odelat få nytta av deras i Amerika förvärvade kunnighet och erfarenhet. Dessa ämna icke efter kriget återvända till Amerika, medan flertalet andra utlandssvenskar sannolikt önska och vilja återvända till de länder de under kriget fått lämna.

En lösning av svensk-amerikanernas problem torde lämpligen kunna vinnas medelst en hjälp- och lånekassa för behövande svensk-amerikaner. Denna lånekassa borde under statens kontroll förvaltas av Svensk-amerikanernas förening och dess centralråd, ej blott emedan denna sammanlutning såsom självständig organisation måste vara bäst skickad att tillvarata sina medlemmars intressen, utan främst emedan de anslagna medlen på detta sätt utan avdrag skulle kunna tillföras de behövande, då föreningen tack vare frivilliga krafter ej behöver bestrida administrations- eller därmed jämförliga kostnader.

Svensk-amerikanerna i Sverige befinna sig nu i ett sådant nödläge, att de — därest en snar lösning ej kan åvägbringas — bliva nödsakade att vidtaga åtgärder för att om möjligt återvända till Amerika. En vädjan till

svenskarna i Amerika att medelst en insamling möjliggöra hitsändandet av ett fartyg för att hämta dem, som önska återvända, skulle utan tvivel vinna gehör bland dessa och även understödjas av den amerikanska kongressens svenska ledamöter. Detta förslag, som i själva verket allvarligt dryftats bland svensk-amerikanerna, är givetvis en radikal åtgärd, vilken endast i yttersta nödfall kommer att tillgripas. Den vore för vårt land icke sympatisk.

Svensk-amerikanernas speciella egenskaper, vilka i deras nya hemland överallt förskaffat dem aktning och förtroende, göra dem förvisso ej benägna att begära någon form av välgörenhet. Vad de med ovan framförda förslag vilja erbjuda statsmakterna är i stället ett konstruktivt program. Utan startkapital måste den ovärderliga reserv av duglighet och arbetsförmåga, som svensk-amerikanerna utgöra, vara dömd att förbli outnyttjad, medan ett till en början ganska blygsamt anslag skulle möjliggöra denna reservs insättande i det svenska samhällslivets tjänst till dettas ovanskliga gagn. Önskligt vore att Kungl. Maj:t låte företaga en utredning av vad svensk-amerikanerna sedan emigrationens början utträttat till gagn för Sverige.

Vad sedan angår de utlandssvenskar, som icke äro svensk-amerikaner och som huvudsakligen torde vara i behov av tillfällig hjälp så länge kriget varar, synes den hjälpform som nu praktiseras vara att i fortsättningen anbefalla med någon förstärkning av den ekonomiska hjälpen och med kontroll av att de administrativa kostnaderna icke bli för stora samt att det vid krigsslutet lämnas ekonomiskt stöd för dessa svenskars återvändande till sina gamla adoptivländer, där de så önska och där de ofta nått bärgning och framgång.

Under återopande av vad som sålunda anförts hemställes,

att riksdagen måtte besluta anslå 200 000 kronor såsom startkapital till en hjälp- och lånekassa, i första hand avsedd att för återvända svensk-amerikaner möjliggöra ett återupptagande i Sverige av den verksamhet de förut haft i Amerika.

Stockholm den 24 januari 1942.

Fredrik Ström.
